

Date: Mon, 09 Jul 2001 15:29:12 +0300

From: Avner Giladi <agiladi@research.haifa.ac.il>

To: SEGEL-PLUS <SEGEL-PLUS@research.haifa.ac.il>

Subject: SEGEL-PLUS: "Tantura committee"

Attached is a slightly corrected version of a letter which I sent last week to "Ha'aretz" and, for one reason or another, has not been published yet.

Avner Giladi

על רקע כתבתו של אסף ברגרפרוינד (27.6.01) ומאמרו של תום שגב (29.6.01) ב"הארץ" בעניין דו"ח הוועדה בנושא עבודת ה-מ.א. של תדי כ"ץ, אני מוצא לנכון להעמיד כמה דברים שהשתבשו על דיוקם (תגובות מפורטות של מנחה העבודה, פרופ' קייס פירו, ושל מר כ"ץ על דו"ח הוועדה יתפרסמו בקרוב):

א. בניגוד לרושם המתקבל מן הכתבה, כתב המינוי של הוועדה מטיל עליה לבדוק "האם תוכני הקלטות שהקליט תדי כ"ץ במסגרת עבודת המ.א. שלו... הועברו בצורה מהימנה לטקסט העבודה" ותו לא! חברי הוועדה, שני היסטוריונים ושני מומחים לשפה הערבית וספרותה לא התבקשו להעריך את טיב עבודתו של כ"ץ, על "יציאת הערבים מכפרים למרגלות הכרמל הדרומי [אם אל-זינאת וטנטורה] ב-1948" בכללותה. הערכה כזו כרוכה בהתייחסות לעבודה בשלמותה, לא רק לפרק ד' המיוחד לאירועים בטנטורה במאי 1948, לחומר שנאסף, בכתב ובע"פ, לשימוש במקורות, לבסיס התיאורטי, למתודה וכיו"ב וזו לא נכללה בהגדרת תפקידי הוועדה. לפיכך, לא רק כותרת הדו"ח ("דו"ח הוועדה לחקר עבודת גמר בנושא טנטורה") מטעה (פעמיים! אין מדובר לא בחקר מקיף של עבודת הגמר ולא בעבודת גמר בנושא טנטורה). מטעים גם אותם חלקים בדו"ח (עמ' 7, סעיף ז'; הפיסקה האחרונה בסיכום, עמ' 17) שיש בהם הערכה כללית, ושהד להם נשמע בכתבה (למשל, "הוועדה... מתחה ביקורת על איכות הרמה המדעית של עבודת המסטר").

ב. הוועדה, מטעמיה שלה, שיש מקום להרהר אחריהם, "קבעה את טיעונו של עו"ד ארדינסט [פרקליטים של ותיקי חטיבת "אלכסנדרוני"] כבסיס לבדיקה" (הדו"ח עמ' 4) ולכן בדקה רק מידגם: 12 מתוך 53 ראיונות הנוגעים לכיבוש טנטורה (מעט יותר מחמישית), בהם 56 גושי ציטוטים שמתארים מעשי הרג של פרטים וקבוצות (שם, עמ' 5). מתוך 26 מקרים שבהם עלתה שאלת הפער נמנו "שלושה מקרים בטוחים של שיבוץ יסודות טקסט משמעותיים בתיזה שאין להם זכר בהקלטות או ברשימות" (שם, עמ' 17) ועוד ששה בהם "נמנע תדי כ"ץ מלהזכיר בתיזה יסודות משמעותיים שעלו במהלך הראיונות ומצאנו את ביטויים בהקלטות וברשימות הראיון" (שם). חמורים ככל שיהיו המימצאים (וכאמור, פרופ' פירו ומר כ"ץ יתייחסו אליהם בפירוט), נראה לי שאין בסיס לקביעות הגורפות בכתבה ש"כץ שיבש את דברי העדים [כולם]!?"

כל דבריהם?!] בפרשת הטבח בכפר טנטורה" או ש"סילף את דברי המרואיינים [כולם?! כל דבריהם?!] בעבודת המאסטר". יתר על כן, הוועדה עמדה "על ארבעה מקרים שבהם טען עו"ד ארדינסט כנגד תדי [כ"ץ] כי ציטוטים שהביא בעבודת התיזה נעדרים בהקלטות. בשניים מהם איתרנו בקלטות עדויות מוצקות התומכות בגירסת תדי [כ"ץ]. במקרה אחר יש איתור ברשימת תדי [כ"ץ] לאמירה שצוטטה בתיזה וכן קיימות אמירות היכולות לאשש מרכזיות אותו עד למול ביטולה בטיעוני עו"ד ארדינסט. במקרה הרביעי הבהרנו כי עו"ד ארדינסט עצמו פירש באופן מוטעה את דבריו של מרואיין" (שם, עמ' 16). בנוסף לכך, "איתרנו מקרה אחד שבו הזניה תדי [כ"ץ] עדות ראייה חשובה שיכלה לסייע לו בגיבוש טיעוניו" (שם).

ג. באשר לקביעה בכתבה, החוזרת גם במאמרו של שגב, כי כ"ץ "האשים את לוחמי חטיבת 'אלכסנדרוני' בטבח 200 מתושבי הכפר הערבי טנטורה" מן הראוי לחזור ולצטט את מסקנותיו של כ"ץ בסיכום עבודתו שבהן אין זכר ל"טבח" ואין קביעה חד משמעית בעניין מימדי ההרג: **"אין באפשרותנו לקבוע באופן נחרץ וסופי כמה בדיוק מתושבי טנטורה נהרגו במהלך כיבוש הכפר ולאחריו מאחר ובנושא זה שמענו מספר רב של גירסאות: מ-40 או 50 ועד 250; אך אולי גם אין זו השאלה החשובה ביותר בדיוננו.** בנקודה זו יש לנסות להתייחס לשאלות שהצגנו בראשיתו של מחקר זה והן, אולי, המהותיות ביותר לענייננו: האם היתה או לא היתה מדיניות מכוונת והנחיות ברורות בכל הנוגע להתנהגות החיילים לאחר כיבושו של כפר, מה יעשה בשטח ובתושבים משנכבש המקום ומעל לכל: הכיצד קרה שההתרחשויות שתוארו שוב ושוב ע"י המרואיינים בעבודה זו לא נודעו מעולם קודם לכן?... באשר לשאלה אחרונה זו – התשובה היחידה המתקבלת בעיני המחבר: לא קשר, לא שתיקה וככל הנראה גם לא נסיון להשתקה. בעקבות הפגישות המרובות עם לוחמי 'אלכסנדרוני', הרושם שנוצר אצל המחבר הוא כמעט אחיד: **אנשים אלו הגיעו, מאז החלטת האו"ם על חלוקת הארץ, כמעט מדי שבוע, לקרבות קשים ומרים, חלקם אף גורליים במידה רבה ובהם, עפ"י מיטב הכרתם ותודעתם, גוננו בגופותיהם על קו החזית הראשון של העם היהודי במדינתו הצעירה, בעצם ימי הולדתה הראשונים, תחת איום ממשי בהכחדה, עוד כמעט בטרם 'לידה', מתוך תחושה חריפה של חרדה קיומית, הזכורה להם היטב עד עצם היום הזה"** (כ"ץ, יציאת הערבים מכפרים למרגלות הכרמל הדרומי, עמ' 189).

ד. בצדק, לדעתי, נמנעה הוועדה מלהכנס לסוגיית ה"טבח" ולשאלה אם כ"ץ חטא בזיוף שיטתי וזדוני. שהרי אם, כעולה מן הציטוט בסעיף ג' לעיל, אין העבודה חותרת למסקנה נחרצת, מה טעם להסתכן בזיוף?

לאחר חודשים ארוכים של מעקב אחרי גילגוליה של "פרשת תדי כץ" קצת – כמי שעיסוקו בהיסטוריה של תרבות האסלאם בימי הביניים – כמתבונן מן הצד; לעיתים – כראש החוג השנה – מתוך מידה של מעורבות, צר לי לקבוע כי דבריו הנכוחים של תום שגב "שרוב הישראלים עוד לא הפנימו את חלקם באחריות ההיסטורית להיווצרותה של הטרגדיה הפלסטינית" חלים גם על רבים מעמיתי בקהילה האקדמית. בכך אני רואה את אחד משורשיה העמוקים של ה"פרשה" שלא במהרה תרד מסדר יומנו.

פרופ' אבנר גלעדי

ראש החוג להיסטוריה של המזרח התיכון, אוניברסיטת חיפה